

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXIX. ÉVFOLYAM. ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK BUDAPEST, 1914.
KILENCEDIK FÜZET. KÖZLÖNYE NOVEMBER HÓ

SZERKESZTI: DÉKÁNY MIHÁLY, BUDAPEST, VI. FELSŐERDŐSOR 3. SZÁM.

Megnyitó.

(Elhangzott az 1914—15. egyesületi év első választmányi ülésén, 1914. nov. 7-én.)

E rendkívüli időkben, midőn nemzetünk, államunk nagy küzdelmét vivja, minden egyénnek, minden erkölcsi testületnek kötelessége, hogy magát a nagy nemzeti fellendüléssel azonosítsa. Midőn ezt magamról egyénileg a lelkesülés hevével vallom, örömmel nyilváníthatom és fejezem ki országos egyesületünkről is.

Paradoxonnak látszik a nemzeti erőfeszítés e perceiben, hogy mi most azért gyűltünk össze, hogy általános feladataink körében egy-két s ez időben éppen szürkének látszó kérdésről tárgyalást folytassunk. Mintha kérdezhetnők, hogy mit ér e nemzetnek, ha most a szakfelügyeletnek már annyiszor meghányt-vetett kérdését akár új szempontokból is elemezzük!? Mikor csak egyetlen egy vágy tölti el a szíveket, egy igazság érvényesülése vár kielégítésre, egy kockán fordul egyénnek, nemzetnek, államnak további boldogulása s ez az, hogy győzzön a magyar!

De éppen e ponton derül ki a látszólagos ellentét! Mert az egész azon fordul meg, hogy kiki teljesítse kötelességét. Akik katonasorban vannak, a harctéren ontják, ha kell, a vérüket a hazáért. S mi hazafias irigységgel, hogy csak itthon maradottak vagyunk, a békében megszokott kötelességeinket teljesítjük. Mind a két módon hazánkat szolgáljuk.

Amint harcunk veszteségeinek listáját, vagy a lapok ilyenemű közleményeit olvasom, igen sok esetben látom s magánértesüléseim pedig számos esetben bizonyítják, hogy a magyar tanár, a magyar tanító vére ontásával sem utolsó sorban szolgálja hazáját. Bizonyára nevelnek ők ott, a tűzben is, hol szakaszaikat diadalra vezetik! S ha megújulna a német tanítókról, az 1871-ben lábra kapott mondás, a magyarra alkalmazva úgy, hogy a muszkákat a magyar tanítók, tanárok verték meg!!! Mennyire meg volnánk

elégedve kibocsátott tanítványainkkal, mert ha ők jól nevelték a nemzedéket, mi is, mint tanítóképző-intezeti tanárok, jól neveltük a tanítókat. Milyen sikeres, milyen dicső vizsgálat volna ez!!!

A lélekemelő mozzanatok közepette azonban már is van a háborunak egy nagy tapasztalata, a tanítóképzésre vonatkozólag, az t. i. hogyha az erős nemzeti érzésű tanítóság által ez érzésben nevelt erős nemzedék képességein fordul a siker, amit a jó Istentől bizvást remélek és kérek, úgy különösen a háboru kezdetén, ide meg oda való vonatkozásokkal leszűrt tapasztalat szerint az állami tanítóképzésben, különösen képesítésben még szép feladataink vannak.

A háborunak pedagógiaiilag is meglesznek a maga tanulságai s ezekkel csak a végén foglalkozhatunk alaposan. Addig ide vonatkozólag először azt vizsgáljuk meg, hogy egyen-egyen úgy, mint egyesületesleg megtettünk-e mindent, amit a hadba vonultakért s ezek között sok kartársunkért is megtennünk szent kötelességünk s amit oly szívesen teszünk meg, hacsak megtehetjük. S erről az ülés folyamán előterjesztések lesznek.

Most pedig abban a meggyőződésben, hogy ezt a háborut elveszteni nem szabad; abban a hitben, reményben, hogy ez a mi diadalunkkal fog végződni s hogy a végén ott levő kartársainkat e helyen épen, győztesen üdvözölhetjük, a választmányi ülést megnyitom.

Dr. Baló József
elnök.

Felhívás tagtársaimhoz!

A jó Istennek legnagyobb adománya az ember részére az élet és egészség. Ezt viszi ma a harctérre minden magyar katona. De még mennyit visz ezenkívül! Kötelességteljesítést, tanultságot, hazafias föllendülést, kitartást, lemondást, stb. stb.! S mi mindent hagy itthon! Szerető hitvest, anyát, gyermeket, szülőt, testvért, rokont, barátot! S a különböző kötelességek nem ütköznek össze! Első a haza! Az érzelmek e sorozatában könnyű eligazodni a hazafiui szívnek, de hogy elborulhat kedélye arra a gondolatra, hogy miből él meg a család, ha azt a fizetést, ami a békés időben a családfőnek járt, a bevonuláskor megszüntették, más jövedelem meg nincs.

Ez a sorsa pl. annak a kartársunknak, aki megbizott tanár és családos ember. — Mi aggodalommal lehet telve az ő lelke! S mennyivel jobb dolga van köztünk még annak is, akinek tényleg, vagy hite szerint a legrosszabbul van dolga!

Barátaim! Ne hagyjuk az ilyen kartársaink családjait! Mert miközben munkánkat, csekély filléreinket fordítjuk általában a hadbavonultak családtagjainak segítésére, ezeket el nem hagynunk, kézen fekvő kötelességünk.

Belőlem országos egyesületünk lelkiismerete szól, s ez a ti lelkiismeretetek. Nyugtassuk meg, nehogy valaha háborogjon!

A gyűjtést megkezdem 10 koronával.

Dékány Mihály pénztárnok-helyettes (VI., Felső-Érdősor 3. sz. állami tanítónőképző-intézet) a küldeményeket szívesen fogadja s mindnyájan hálával nyugtázzuk.

Dr. Baló József,
elnök.

Tanítóképzés.

Az új rendtartás.

Közoktatásunk történetének számos fejezete igazolja azt az elméletileg is felállítható törvényt, hogy valamely iskolatípus eredményes munkálkodásának alapfeltétele a megfelelő tanterv s a jó tanulmányi és rendtartási szervezet. A fejlődés törvénye pedig az egyes iskolatípusok elé folytonosan ha nem is más, de szintén fokozatosan bővülő és módosuló követelményeket állítván: hogy ezeknek eredményesen megfelelhessen, tantervét és szervezetét szintén bővíteni, módosítani kellett.

Hazánkban a tanítóképző-intézetek a legújabb iskolatípusok közé tartoznak, tehát ezeknek kellett a fejlődés különböző fokozatain a legrohamosabban átmenniök s ha ma el merjük mondani — és pedig jogosan mondhatjuk el — hogy tanítóképzésünk a kor színvonalán áll, ennek okát abban kell keresnünk, hogy tanítóképzésünk irányítói lépést tudtak tartani az ezen iskolákkal szemben folyton bővülő és módosuló követelményekkel s azok megvalósíthatása érdekében nem haboztak a tanterv és szervezet megfelelő módosításától.

Talán nincs egy iskolatípus sem, melynek tanterve és szer-

vezete ily rövid idő alatt annyiszor változott volna, mint a tanítóképző-intézeté; de viszont talán szintén nincs egy sem, melynél ez a változás mindenkor a természetes fejlődésnek, a követelményeknek annyira megfelelt volna, mint iskoláinknál.

A változás legujabb eredménye a f. évi május 4-én 31152. sz. a. kelt rendelettel kiadott „Rendtartási szabályzat“, mint szinte természetszerű folyamánya a néhány év előtt megjelent „Tanterv és Utasítás“-nak és „Képesítő-vizsgálati Szabályzat“-nak.

E „Rendtartási Szabályzat“-ot tárgyalták mostanában tanári testületeink s illő, hogy folyóiratunk is foglalkozzék e munkálattal s ez lesz célja az alábbi soroknak.

I.

Az új Rendtartás alapelveit, életbeléptetésének szükségességét az életbeléptető rendelet 4 pontban foglalja össze.

1. Miután az 1868. évi XXXVIII. t.-c.-nek a tanítóképző-intézetekre vonatkozó pontjai ma már ez iskolafaj szerkezetét, tanulmányi életét a maga egészében, a természetes fejlődés miatt nem mutathatják: kívánatos volt olyan Rendtartás készítése, mely a mai tanítóképzés teljes szervezetét, rendjét felölelje.

2. Ha csak a természetes fejlődés által követelt új elvek és intézményeket körvonalozta és helyezte volna el az új Rendtartás, akkor még csak félmunkát végzett volna, intézeteink továbbra is megmaradtak volna régi elszigeteltségükben, tultengő elméleti munkájukban. Ezen segít az új Rendtartás akkor, midőn erősen kidomborítja a tanítóképző-intézeteknek a gyakorlati élettel való szoros kapcsolatát s különösen midőn szervesen beilleszti a tanítóképzőt a helyi környezetbe.

3. A gyakorlati élettel való szoros kapcsolat s a helyi környezetbe való beillesztéssel a jövőre vonatkozó fejlődésnek lehetősége és alapja van megadva, amint maga az új Rendtartás is a múlt fejlődésének eredménye; az előzőkből megtartja a bevált, maradandó értékű részeket, de emellett „új területekre vezet és új irányokat jelöl meg“, tehát tényleg megadja a jövő fejlődés lehetőségét.

4. Negyedik és szinte magától folyó alapelve a rendtartásnak, hogy a fejlődés által létrehozott új intézményeket realizálni kellett s ezek rendjét is tételesen ki kellett alakítani.

Ha most már általánosságban mindenekelőtt azt tekintjük, hogy ezen kétségtelenül értékes elveket az új Rendtartás mennyi-

ben valósította meg, akkor a többség iránti minden különösebb udvariaskodás nélkül kijelenthetem, hogy új Rendtartásunk igen értékes munkálat. Ha tartalomjegyzékét csak futólagosan is átnézzük, láthatjuk, hogy benne a mai tanítóképzés teljes szervezete és rendje fel van ölelve; kidomborodik iskoláinknak a gyakorlati étellel való szoros kapcsolata; megvannak benne az előző rendtartások kipróbált és helyesnek bizonyult részei, de emellett találunk sok újdovós és szükséges új részletet is, közöttük nem egy olyant, mely a tanítóképző-intézeti tanárság régi kívánságát honorálja; s végre, amint igéri, az új intézmények rendje teljes részletességgel van kidolgozva.

Az új Rendtartás részletes ismertetésénél különösen az új vagy a régitől valami tekintetben eltérő vagy valami tekintetben kiemelkedő pontokra akarok rámutatni.

A szabályzat az általános meghatározásokon kívül három főrészből áll, u. m. szervezeti szabályok, tanítószemélyzet és tanulmányi rendtartás című részekből. A szervezeti szabályok című rész két szakaszra tagozódik; az első, „Iskolai ügyek“ cím alatt a tanítóképző és a gyakorlóiskola szervezetét tartalmazza, a második, „Gazdasági ügyek“ cím alatt a köztartás és gazdaság kérdéseit tárgyalja.

A tanítóképző szervezetéről szóló rész foglalkozik a felvétel kérdéseivel, szól az iskolai évről, a vizsgálatokról, tartalmaz részletes tanulmányi szabályokat, tárgyalja a segélyezés kérdését s végül általános fegyelmi szabályokat ad.

A gyakorlóiskola szervezetével foglalkozó rész külön adja úgy a mindennapi, mint a gazdasági ismétlőiskola szervezetét s külön foglalkozik az ifjúsági egyesülettel.

A szervezeti szabályoknak a gazdasági ügyekről szóló második szakasza egész természetesen csak inkább általánosságokra szorítkozik, mert az e tárgyban már előzőleg kiadott részletes szabályzatra (Házi szabályzat) hivatkozhatik és támaszkodhatik.

E részből a következő pontokat tartom szükségesnek kiemelni:

1. A tanítóképző-intézeti tanárság és egyesületünk régi törekvése megvalósításának alapját látom lerakva a szabályzat 5. §-ában, amely kimondja, hogy *a tanulmányi és nevelési felügyelet végzése a szakfelügyelő kötelessége*. E pont képezi a tanítóképzés jövő fejlődésének legtermészetesebb és legfőbb alapját s ennek a jövőben való teljes keresztülvitelekor fogunk e tekintetben felszabadulni a hozzánk sehogy sem illő tanfelügyelői gyámkodás alól.

Érdekesen maradt bent ebben a pontban az igazgatótanács ellenőrző joga a gazdasági ügyekben, de magában az egész rendtartásban az igazgatótanácsról másutt egy szó sincs; úgy látszik, ez is a megszűnő intézményekhez fog tartozni, ami sokakat bizonyára örömmel tölt el.

2. Nagyon üdvösnek tartom a 7. §. azon intézkedését, hogy a magánvizsga a lakóhelyhez legközelebb eső intézetben teendő le. Ha az ily vizsgáztatás a tanári karnak joga és a vizsgadíj mellékjövödelme, akkor bizonyos mellékszempontok miatt ne essék el tőle; ha pedig terhes kötelesség (amint bizonyára inkább ez), akkor is kell, hogy bizonyos szempont e kötelesség teljesítését irányítsa.

3. Növendékeink előképzettsége szempontjából nagy haladást látok a 10. §. azon intézkedésében, hogy a középfoku iskolák azon tárgyaiból, melyekből ott a növendékek fel voltak mentve, mi felvételi vizsgának vethetjük alá őket. Ismeretes, hogy a középfoku iskolákban mily könnyen adják a felmentést épen azon tárgyakból, melyeket mi a többiekkel egyenlő fontosságúnak tekintünk; a felvételi vizsgálat által tehát módunkban lesz növendékeink kellő előképzettségét minden tárgynál a lehetőség szerint biztosítani.

4. Az 54. §. azon kijelentésében, hogy az intézeteink által kiadott iratok *közokiratok*, intézeteink oly magasfogu megbecsülését látom, melyre igazán büszkék lehetünk s hogy e természetes megbecsülés elkövetkezett, annak igazán örülhetünk.

5. Eddig elég gyakran előfordult bajnak fogja elejét venni a 75. §. azon határozott intézkedése, hogy az intézeti rendtartási szabályok a befejező képesítő vizsgálat előtt levő növendékekre a vizsgák letételéig kötelezők.

6. Mídonn a 121. §. intézményileg is kimondja, hogy a gyakorlóiskolai ügyviteli könyveket a IV. éves növendékek vezetik, ezzel tulajdonképen a legtöbb helyen eddig is követett gyakorlatot tesz kötelezővé s mindenesetre nagyban hozzá fog járulni a növendékeink alaposabb kiképzéséhez. Ugyanezt célozza különben a 122. §. azon intézkedése is, hogy a népiskolákra vonatkozó tanfelügyelői rendeletek ezután a gyakorlóiskoláknak is megküldetnek s ott a IV. évesek bevonásával feldolgozandók.

7. A régi szabályzattal szemben teljesen újak e szabályzatban a gazdasági ismétlőiskolára és az ifjusági egyesületre vonatkozó részek, melyek teljes egészükben értékesek; mégis külön ki akarom emelni a 158. §-t, mely az ismétlőiskolai hospitálást és próbatanítást szabályozza, tehát szintén a gyakorlati kiképzés intenzívebbé tételét célozza.

8. Gyakorlóiskoláink jövő fejlődése szempontjából örömmel üdvözölhetjük a 115. §-t, melynek teljes megvalósítása valaha a több tanítós, legalább részben osztott gyakorlóiskolához fog elvezetni.

A rendtartás II. főrésze a tanítószemélyzetről szól s az általános bevezető pontokon kívül három alrészre oszlik, melyek rendre a nevelőkkel, a tanárokkal és az igazgatókkal foglalkoznak.

Személyeket illető intézkedésekről van tehát elsősorban szó e részben s igazán a legaprólékosabb részletezéssel megtaláljuk itt mindenkinek jogát, de elsősorban kötelességeit, melyek felsorolása mindenesetre meg fogja könnyíteni azok teljesítését s így szintén hozzá fog járulni a tanítóképzés előbbreviteléhez.

E részből kiemelendőnek tartom a következő pontokat:

1. Midőn a 198. §. kimondja, hogy segédtanárul csak az nevezhető ki, akinek tanítóképző-intézeti tanári oklevele van, tulajdonképen azt az eddigi vizsás helyzetet igyekszik megszüntetni, hogy eddig státusunkban igen különböző képesítésű egyének voltak s emiatt sok esetben mellőztetés volt osztályrészünk.

2. Elvi szempontból helyeselhetem, hogy külön §. intézkedik a fegyelmi eljárásról, de gyakorlati szempontból idevonatkozólag több kívánságot óhajtok kifejezni, azért erről majd alább fogok szólni.

3. A nevelőkről szóló pontok mind azt mutatják, hogy a nevelői állások gyökeres fejlesztésen és javításon vezetendők át, hogy ezáltal a nevelők a tanítóképzőknek csakugyan számottevő, hasznos tényezőivé legyenek. Kiemelem különösen a 211. §-t, mely a nevelői hospitálásokat létesíti s így megadja az alapfeltételét annak, hogy a nevelők a növendékek tanulmányait csakugyan ellenőrizhessék.

4. A tanárokról szóló pontokra nézve mindenekelőtt általánosságban emelem ki, hogy több, látszólag kicsinyes kérdés (külső megjelenés, óramulasztás bejelentése, betegség igazolása stb.) is szabályozva van, ami bizonyára a nagy többségre tárgyaltan; ha azonban tudjuk azt, hogy egyes konkrét esetek még ilyen kérdések szabályozását is szükségessé tették, akkor csak természetesnek fogjuk tartani ezek felvételét.

5. Sok üdvös eredménye lehet a tanári hospitálásokról szóló 229. §. következetes és helyes keresztülvitelének. Új és helyes e pont azon intézkedése, hogy a hospitálást kivétel nélkül minden tanárra kötelezővé teszi s az eddigi gyakorlattal szemben hangoztatja, hogy a hospitálás lehetőleg minden tantárgyra terjedjen ki.

6. E résznek legfontosabb pontjai természetesen azok, melyek az igazgatóról szólnak, az ő jogkörét, feladatát, jogait és kötelességeit írják elő oly részletesen, hogy azokban az igazgató minden körülmények közt utmutatást találhat s melyek elvégzése által okvetlen emelkedni kell az intézet színvonalának; de amely munkához aztán kétségen kívül tetterős, dolgozni tudó s a feltétlenül szép célokért dolgozni is akaró egész ember szükséges. Ezt a munkát csak végezni kell s akkor szinte lehetetlen rosszul elvégezni! S ha aztán ily feladatok mellett a miniszterium az igazgatói állásokat pályázat mellőzésével kívánja betölteni, azt egészen természetesnek kell tartanunk. E pontokat még a stílus szempontjából is az egész szabályzat legsikerültebb részletének tartom; tömörség, erő, lélek szól e pontokból felénk s igazán ambíciót ad a nagy, de szép munkára. Hogyne, hiszen a többek közt ki van tűzve az a cél is, hogy „a gondjaira bizott intézet tekintélyét kifelé megóvja s kövessen el mindent, hogy a közönség és a helyi hatóság támogatását az intézet részére megnyerje.“

Bizonyára üdvös eredményeket fog teremteni a 262. §-ban az igazgatóra bizott teendőknél tapintatos és következetes elvégzése, a tanárok összes tevékenységének figyelemmel kísérése, illetőleg a 267. §. és 268. §. szerint a fegyelmetartásnak és a tanítás eredményének ellenőrzése.

Hogy az adminisztráció majdnem minden kérdésében, az értesítő- és zárójelentés szerkesztésében, a megtartandó határidőkben mindenütt részletes tájékoztatást ad, ez is olyan ujsága a Rendtartásnak, mely a nehéz munka megkönnyítését célozza s ha az igazgató ezeket az újabb rendeletek intézkedéseivel, az új dolgokra vonatkozó határidőkkel kiegészíti, bizonyára csak magának fog használni.

A Rendtartás III. főrésze a tanulmányi rendtartás, mely alcímek alatt foglalozik a tanári értekezletekkel, a tantárgyfelosztással, az órarenddel, az iskolai könyvek jegyzékével, a tanulmányi renddel, a részletes tanmenetekkel, gyakorlati kiképzés kérdéseivel, a könyvtárakkal, az ifjúsági körökkel, a tanulmányi kirándulásokkal, a tanítók továbbképzésével.

Már maga ez a száraz elsorolása is a tartalomnak sejteti, hogy a harmadik részben vannak lerakva a tanítóképzésünk eddigi fejlődésének eredményei, de egyszersmind azok az alapok is, melyen a további fejlődésnek nyugodnia kell s azok a célok, melyek felé a fejlesztésben haladni kell.

E rész fontosabb pontjai közül a következőket emelem ki:

1. A 329. § a tanítóképző-intézetek szakiskolai jellege alapján megállapítja, hogy a tanári munkásságnak szakszerűnek, de amellet egységesnek kell lenni s hogy e szempontokat az érvényesülésre törekvő erők ápolására és értékesítésére is ki kell használni s általában arra törekedni, hogy intézeteink szellemi központokká tétessenek.

2. A 330. §. erősen hangsulyozza, hogy a tanári értekezlet sohasem érheti be a tények és eredmények egyszerű megállapításával vagy tudomásul vételével; meg van adva aztán úgy ebben, mint a következő pontokban az értekezletek részletes munkaprogramja.

3. Intézeteink szakiskolai jellegének kidomborítását látom a 356. §. azon intézkedésében, hogy a tanárok oly tárgyak tanításával bizassanak meg, melynek tanítására szakszerűen képesítve vannak vagy amelyet tanítani képesek. A multhoz képest nagy haladás ez s következetesen keresztülvive bizonyára nagyban hozzá fog járulni a tanítási eredmény színvonalának emeléséhez.

4. Az órarend elkészítésére vonatkozó és lélektani kísérleteken nyugvó utasítások már külön rendeletekből ismeretesek, ide való felvételük és követésük szintén csak jó eredményeket teremhet.

5. Az iskolai könyvekről szóló pontokban ismét kidomborodik a szakfelügyeletre való áttérés.

6. A 379. §. részletesen szabályozza a jegyzet készítést s mindenesetre hozzá fog járulni a túlterhelés enyhítéséhez; a 382. §. tilalma pedig egyes tanárok hibás eljárását fogja kiküszöbölni.

7. Ujak és nagyértékűek a részletes tanmenetekről szóló pontok.

8. A gyakorlati kiképzésről szóló §-ok az intézeti munka gerincét, a szorosabb értelemben vett szakirányu munkát szabályozzák teljes részletességgel, a cél helyes látását mutató teljes tudással és szakértelemmel.

9. A könyvtákról szóló 399. §. tulajdonképen a jövő fejlesztés irányát jelöli ki, mert ma még, ilyen terjedelemben és ilyen módon tulajdonképen az itt jelzett könyvtárak tudomásom szerint egy intézetben sincsenek meg, de tagadhatatlan, hogy szervezésük ilyen értelemben feltétlenül szükséges és ha meglesznek, úgy a tanárnak, mint a tanítványoknak munkáját nagymértékben meg fogják könnyíteni.

10. Nagyon megszívlelendő utasításokat ad a 403. §. az

önképzőkörök működésére; ha ezeket követjük, akkor az önképzőkörben töltött idő nem lesz elfecsérelt, hanem a tanár munkájának kiegészítése, megrögzítése.

Előnyösen egészíti ki a szabályzatot a függelék, melyben a gazdasági ismétlőiskola tárgyai, az ifjusági egyesület szervezeti szabályai, a tanítási gyakorlatok óráinak elhelyezésére vonatkozó tájékoztató, az írásbeli dolgozatok javításának mintája, az intézeti napirend mintája és nyomtatványminták vannak közölve. (A helyi rendtartás elkészítésére külön pont utasítja a tanári testületeket.)

A rendtartással egyidejűleg és egy szám alatt kiadott az új Képesítővizsgálati szabályzat is, mely azonban végeredményben nem új, „benne az 1911. év 30.000 sz. rendelettel kiadott hasonló rendeltetésű munkának alapelvei, egész rendszere, intézkedései teljesen érintetlenül maradtak“, csak az azóta szerzett tapasztalatok értékesítették s az egész szabályzat mindenre kiterjedő részletességgel dolgoztatott ki.

Magát ezt a szabályzatot most nem akarom itt ismertetni, de szükségesnek tartottam megemlíteni, mivel cikkem második részében erre vonatkozólag is lesz néhány szavam.

II.

Azt hiszem, hogy az elmondottak után sem fog senkit meglepni azon kijelentésem, ha a felsőbbség iránti teljes tisztelet mellett is azt mondom, hogy a szabályzat egyes pontjai talán engem, talán másokat is, részben egyes tanári karokat vagy esetleg éppen a tanítóképző-intézeti tanárok összességét nem elégitenek ki; hogy azok talán nem abban az alakban s esetleg nem azzal a tartalommal adattak ki, amint azt mi óhajtottuk és vártuk volna.

Ismeretes olvasóink előtt e szabályzat létrejöttének azon módja, hogy tervezetét minden tanári testületnek megküldötték azzal a felhívással, hogy az idevonatkozó kívánságaikat tegyék meg s bizonyára sokan meg is találták, hogy az ő kívánságaik (melyek esetleg lehettek másoké is) a szabályzat végleges kiadásában honoráltattak.

Maga a szabályzatot életbeléptető rendelet is annak részletes tárgyalását rendelte el, amit én úgy értelmeztem, hogy az előadók s így a tanári testületek adják elő a szabályzatra vonatkozó kívánságaikat is.

Nyugodtan elmondom tehát én is észrevételeimet, melyek természetesen elsősorban egyéni kívánságaim vagy legfeljebb tanári

karunk óhajai; de nem kétlem, hogy ha ezek az óhajok esetleg a tanári karok nagy többségének óhajaival találkoznak s megvalósításuk elvi vagy anyagi akadályokba nem ütközik, úgy azok, az egész tanítóképzés jövőjének egészséges és természetes fejlődése érdekében előbb vagy utóbb teljesülni fognak.

1. Első és legfontosabb s talán általános óhajul jelezhetem, hogy a szakfelügyelet minél előbb és teljes mértékben léptettség életbe, intézeteink egészen vétessenek ki a tanfelügyelők hatásköréből; a szabályzat e tekintetben, mint már fentebb rámutattam, a multhoz képest nagy haladást jelent, de mégis csak a fejlődés irányát mutatja meg s a helyesen kitűzött célt nem valósítja meg teljes egészében. Elő fog állani a kettős felügyelet, amely talán még rosszabb lesz, mint az eddigi.

2. Sok oly üdvös intézkedést tartalmaz az új szabályzat, melyek az eddigiben is benne voltak, de jótékony hatásukat nem éreztethették, mert foganatosításuk, következetes alkalmazásuk gyakran elmaradt. Az ilyenekre vonatkozólag óhajtandó, hogy ne csak a papíron legyenek meg, hanem tényleg alkalmaztassanak is, hogy így eredményeik mutatkozhassanak.

Egyes pontokkal kapcsolatosan a következő kívánságok merülhetnek fel:

3. A tanítóképző-intézeti oktatás mai módja mellett, az osztály együttes munkálkodása lehetőségének biztosítása miatt igen kívánatos volna, hogy a 8. §-ban a 40-es létszám a férfi képzőben is mint maximális szám állapíttassék meg.

4. A 10. §-ban meghagyott korengedély eltörlése óhajtandó. A régi felvételi kor már úgyis leszállított egy évvel, még ebből a 14 évből is elengedni igen sokszor annyit fog eredményezni, hogy úgy testileg, mint szellemileg fejletlen növendékek kerülnek az I. osztályba. E ponttal kapcsolatosan említem meg, gyakorlati tapasztalatok alapján, hogy a korhatár megállapítása mellett kívánatosnak tartanám a testmagasság minimumának megállapítását is. Furcsa helyzet áll elő, ha a hospitáló képző-intézeti növendék kisebb, mint a gyak. iskolai IV—VI. osztályu növendékek legtöbbje.

5. A hazafias nevelés érdekében kívánatos volna, hogy a 31. §-ba mint iskolai ünnep, tehát szünet nap október 6. is felvétessék, valamint hogy a most dúló háborúnak is egy emléknapp szenteltessek. E ponttal kapcsolatosan említem meg, hogy a pünkösdi szünidő megállapítása kétféleképpen értelmezhető. (Vagy úgy, hogy a „pünkösdkor két nap“ tisztán csak az ünnepnapokat jelenti

vagy úgy, hogy mivel ez a két nap a rendes naptári ünnepeken kívüli szünnapok közt van megemlítve, tehát hogy a tényleges ünnepeken kívül még két nap a szünidő). Kívánatos volna félre nem érthető magyarázata!

6. Az 53. §. az általános osztályzatot mellőzendőnek mondja; nincs is rá semmi szükség, csak hogy akkor gondoskodni kell, hogy ne is kelljen sehol (statisztikában, felvételi minősítésben stb.) alkalmazni. Itt említem meg, miszerint kívánatos volna, ha az intézeteinkben használandó osztályzatok tekintetéből megegyeznénk más iskolatípusokkal, tehát elsősorban hogy a „kitűnő” eltöröltétnék. A most használt öt fokozat vagy nagyon kevés vagy sok; miután azonban a szaporítás nem kívánatos, az apasztást kell óhajtánunk.

7. A 199. §-sal kapcsolatosan már fentebb említettem, hogy a fegyelmi ügyek szabályozására való törekvés elvileg helyeselhető; a gyakorlati keresztülvitel szempontjából azonban tanári karunk ezt a kérdést nem tartja *egy* § keretében megoldhatónak, azért ez alkalomból is mély tisztelettel kérelmezte az általános szolgálati pragmatika megalkotását. Magát a kérdéses pontot is azonban világosabbá, szabatosabbá, sok mindent taxative felsorolóvá óhajtáná tétetni tanári karunk; míg a fegyelmi büntetések enyhítését, a fokozatok számának szaporítását kérte.

8. A tanárok kötelező óraszámait megállapító 238. §. a gyak. iskola vezetőjére oly nagy munkát ró, hogy már ebből a szempontból is kívánatos a gyakorlóiskoláknak kettéosztása.

9. Az óratöbbleti díjakat szabályozó 239. §. a régi szabályzathoz képest visszaesést jelent, mert elhagyatott, hogy az óratöbbletek a tanári fizetéssel *arányosan* díjaztatnak, pedig a tanároknak idevonatkozó kívánságát teljesen jogosnak tartom. Az óratöbbleteket a tanár legtöbbször az intézeti kényszerítő körülmények hatása alatt és igen gyakran nem is a közvetlen szaktárgyaiból vállalja, ezek tehát még több dolgot adnak neki, mint a rendes kötelezett tanórái, méltó tehát, hogy a többletekért is legalább is olyan arányban díjaztassék, mint rendes munkájáért. Ha a középiskolai vallástanárok a rendes óraszám mellett 150 koronát kapnak óránként, ennyit a mi tanáraink is megérdemelnének az óratöbbletekért s ez volna körülbelül a fizetéssel arányos.

10. A mellékfoglalkozást szabályozó 245. §-t tanári karunk kissé ridegnek, a tisztviselői függetlenség szempontjából kissé szigorúnak találja s annak enyhítését kérte oly értelemben különösen, hogy fizetéssel járó rendes alkalmaztatás csak abban az esetben

ne legyen vállalható, ha az a tanárt kötelességeinek elvégzésében akadályozhatja.

11. A tanári testületek egymással való érintkezésének a 352. §-szerinti korlátozása nem tekinthető liberális intézkedésnek; e pont elhagyását, vagyis a szabad érintkezés megengedését nem látom olyannak, melyből valami veszély származhatnék.

12. Fentebb örömmel üdvözöltem a könyvtárakról szóló 399. §-t, itt most csak azon óhajtásomat fejezem ki, miszerint kívánatos, hogy annak megvalósítására a mód is minél előbb megadassék.

A képesítő vizsgálati szabályzattal szemben a következő kívánások merülhetnek fel:

1. A tanítóképzőbe lépő növendékek előképzettségi színvonalának biztosítása végett a felső népiskolát végzetek felvétele nem látszik kívánatosnak, vagy ha mégis felveendők, szintén felvételi vizsgálatra volnának kötelezendők.

2. A IV. osztálynál a gyakorlati tanítás sem az osztály-, sem az osztályképesítő vizsga tárgyai közt nem szerepel, pedig valahová fel kell venni s miután a befejező képesítőnek is tárgya lesz, tehát itt az osztályvizsga tárgyai közé veendő fel.

3. A befejező képesítő vizsgálaton készített tanítási terveket a 67. §-szerint a szaktanár és a gyakorlóiskola tanítója nézik át; kívánatos, hogy ezt a módszertan tanára, illetőleg a gyakorlati kiképzés vezetője is megtegye.

4. Nem intézkedik a vizsgálati szabályzat arról, hogy egy felelet alapján — mondjuk — joga van-e a bizottságnak a jelöltet elbuktatni, avagy ha egy kérdést egyáltalában nem tud, joga van-e más kérdést kérni; a méltányosság ez utóbbit tenné kívánatossá.

5. Nem teljesült a szabályzatban azon régi és többször kifejezett kérésünk, hogy a befejező képesítő vizsgálatért minden jelölt vizsgadíjat fizessen, pedig ezt a vizsgálat értékének feltüntetése, más befejező vizsgálatokkal való egyenlősítés is ajánlaná s bizony a tanárok is megérdemelnék, hogy ezért a külön és nagy munkáért külön díjaztassanak!

6. A 69. §-azon intézkedése, hogy 8 óra alatt 8 jelölt teszi le a vizsgálatot, ellenmondásban van a 68. §-sal, amennyiben az abban kijelölt időmennyiségek a hittan nélkül már 50 percet tesznek ki s ehhez járul még a gyakorlati tanításnak legalább 15 perce. (Az 1911. évi szabályzat 21. §-a 8 óra alatt 6 jelöltet vizsgáltatott meg.)

7. Szintén szabályozandó volna az a kérdés, hogy a II. és

III. osztálynak osztályképesítő vizsgálatán azon esetben, ha a növendék azon osztálynak anyagából, mely külön osztályvizsgálatnak alávetve nincs, megfelelni nem tud, vizsgálata elégtelennek legyen-e tekintendő vagy sem?

8. A vizsgálati szabályzat szerint a vizsgálatok június 18-án kezdődnek, a rendtartási szabályzat szerint pedig a felvételi és segélyezési javaslat június 20-án felterjesztendő. Ha most már úgy fogjuk fel, hogy a felvételi és segélyezési javaslat a teljesen befejezett vizsgálatok és a nyert végleges osztályzatok alapján készítendő el (és ez a felfogás a leghelyesebb): akkor vagy a vizsgálatok idejét kell előbbre tenni vagy ami még kevesebb hátránnyal jár, a javaslat felterjesztésének időpontját kell néhány nappal kitolni. Mind a két terminusnak meghagyása mellett határozott és világos utasítás adandó, hogy a segélyezési javaslatot milyen alapon kell elkészíteni s itt talán csakis az előleges osztályozás, a remélt kalkululus lehet az irányadó, amely azonban nem mindig fog egyezni a véglegessel s így az ennek alapján javasolt segély sem mindig állhat meg a végleges osztályzat mellett.

Feltétlenül rendezendő kérdés tehát s kívánatos, hogy megoldása a terminusok megváltoztatása által történjék.

*

Befejezem már is hosszúra nyúlt ismertetésemet annak ismétlésével, hogy a szabályzat a maga egészében igen értékes munkát, sok szép és jó eredményt várhatunk tőle s annak a reményemnek kifejezésével, hogy a vele szemben támasztott óhajok a lehetőség szerint teljesíttetnek.

Pápa.

Kötse István.

A szakfelügyelet.

Mélyen tisztelt Választmány!

Midőn hadba vonult dr. Gerencsér István kartársunk helyett elvállaltam a szakfelügyelet kérdéséről való referálást, nagyon megkönnyítette feladatomat, hogy egyesületünk álláspontja a Magyar Tanítóképző-ben megjelent számos jeles tanulmányban teljes világgossággal ki van fejtve. Egyesületünk az 1904. győri közgyűlésen, melynek folyománya elnökválság lett, jelentette ki álláspontját és a Magyar Tanítóképző 1905. évfolyamában Farkas Sándor, Boga Károly, Gömöri Sándor, Szöllősi István, Miklós Gergely, Barcsa

János, Guzsvenitz V. hozzászólásai teljesen tisztázták a kérdést. Egyesületünk folyóirata azóta is napirenden tartja a szakfelügyelet kérdését; így 1912-ben Gerencsér István ír róla, 1913-ban pedig elnökünk olyan alapos, mindenre kiterjeszkedő tanulmányt ad a szakfelügyeletről, hogy ahhoz jóformán alig lehet még valamit hozzátenni. Ez azonban meg is nehezíti feladatomat, mert semmi újat nem mondhatok. Felesleges is volna ma a szakfelügyelet szükségességét hangoztatni, mikor egyesületünk akciójának eredményeképp az meg is lett és szervezve működik.

Arra szorítokozom tehát inkább, hogy rövid pontokba foglalom a dolgot és a szakfelügyelet további kifejlesztésére irányítom figyelmünket.

1. A tanítóképző-intézet szakintézet lévén, természetes, hogy vezetését, irányítását csakis szakemberre lehet bízni. Ilyennek csak a gyakorlatban kipróbált tanítóképző-intézeti tanár, illetve igazgató tekinthető.

2. A tanítóképző-intézeti szakfelügyelők, a tanítóképző-intézetekkel szemben legalább is olyan hatáskörrel ruházandók fel, mint a középiskolai főigazgatók. Eszerint az ország megfelelő számú tanítóképző-intézeti tankerületre osztandó be, a tankerületben levő valamennyi tanítóképző-intézet, bármily jellegűek legyenek, a kerületi szakfelügyelő alá helyezendők.

3. A tanítóképzésnek a népoktatással való szoros összefüggésénél fogva minden tanítóképzési tankerületben, a tanítóképző-intézeti szak- vagy főfelügyelő a legfőbb népoktatásügyi hatóság, alája helyezendők a megyei tanfelügyelők, kik hozzája terjesztik fel a megyéjük népiskoláira vonatkozó jelentéseket.

4. A főváros, talán Pestmegyével, fontosságánál fogva külön tankerületet képezzen, egyenesen a miniszter hatósága alatt, kinek helyettese gyanánt a székesfővárosi kir. tanfelügyelő (magasabb címmel felruházva) szerepeljen.

1. Az első pont megokolásával röviden végezhetek. Ez a kérdés már el van döntve azáltal, hogy a magas kormány tényleg a tanítóképző-intézeti tanári kar legérdemesebb tagjai közül szemelte ki a szakfelügyelőket. A kormány e bölcs eljárása mig egyrészt büzdításként szolgál az egész karra nézve, másrészt a teljes siker kilátásával kecsegtet.

Hangoztattak ugyan egyesek aggodalmakat, hogy a szakfelügyelő sem érthet minden tárgyhoz és így mint illetéktelen beleszólhatna egyes szaktanárok működésébe. De ez félreértésen ala-

pul. A szakfelügyelőnek elég szakembernek kell lennie, hogy egy képző munkásságának eredményességét általánosságban értékelni tudja, az egyes tantárgyakra pedig a kormány nevezet ki látogatókat, kik szakmájuk tanítását minden fokozatu iskolában figyelemmel kísérhetik és részint a tanároknak adhatnak tanácsokat, részint tapasztalataikról a felügyelő hatóságoknak beszámolhatnak.

2. Ami a második pontot illeti, világos dolog, hogy a szakfelügyeletnek csak akkor lehet kellő hatása, ha a megfelelő hatáskörrel, illetve intézkedési joggal ruháztatik fel. A szakfelügyeletről nem annyira a tanári munkásság ellenőrzését várjuk, mert bár nem félünk a kritikától, jól tudjuk, hogy azt, aki kötelességét immel-ámmal teljesíti, semmiféle felügyelet nem fogja megjavítani, míg a buzgó tanárt tulajdon lelkiismerete és ambíciója sarkallja, hanem munkásságunk támogatását azáltal, hogy tapasztalatainak eredményeit nekünk is rendelkezésre bocsátja, mert mi, akik saját intézetünket ismerjük, a tapasztalatok hijján vagyunk. A tanítás terén úgy sem lehet pusztá rendeletekkel célt érni, hanem csak bölcs tanácskozással, tapintatos meggyőződéssel.

A szakfelügyelő legfőbb feladatát a tanítók képzésében látom. Ő vezesse a tanítóképesítő vizsgálatokat és ő írja alá az okleveleket. Ha majd külön állami tanítóképesítő bizottságunk lesz, ő legyen annak elnöke. E vizsgálatok bölcs irányításával fokozatosan emelheti a tanítóképzés színvonalát.

Még nagyon keveset foglalkoztunk a megvizsgálás pedagógiájával, pedig nagyon fontos kérdés, mikép lehetne e vizsgálatokat az emlékezetbevévés óriási, lenyűgöző terhétől megszabadítani és inkább a tanítói arravalóságot, képességet megítélni. Így pl. ha sikerülne az alája rendelt intézetekkel egyetértve, évek sorára az írásbeli vizsgatételekre bizonyos tervszerűséget megállapítani, akkor nem mutatkoznék annyi ötletszerűség az írásbeli tételekben, sőt hatást lehetne gyakorolni a képzők stílustanítási egész munkásságára. Tanulmányozni kellene, miféle kérdéseket tesznek külföldön. Így például Francia- és Angolországban három évi ciklusokban előre kitűzik az anyagot, melyből a jelöltek felelni fognak. A tett kérdéseket összegyűjteni, időről-időre kinyomtatni és kritikának kitenni kellene. E kérdést azonban tovább nem folytatom, mert akkor a vizsgálás technikájáról kellene értekezni, ami jelenleg nem képezi feladatomat. Ilyesfélét érthetett Quint kollegánk legutolsó cikkében a normál tanmenet és normál kérdésekről, csak talán más oldalról fogta fel a kérdést.

Visszatérek azonban, ahonnan kiindultam, hogy a szakfelügyelő e magasztos feladatának csak úgy felelhet meg, ha teljes administratív hatáskörrel ruháztatik fel.

3. Ha a kir. szakfelügyelő képesíti a tanítókat, ismernie kell működésüket, mert ebből meríthet ösztönzést a szükséges reformok, vagy nevezük, intézkedések megcselekvésére.

Ez ismeretet csak a megyei tanfelügyelők útján szerezhetheti meg. Velük tehát szoros összeköttetésben kell lennie. Ha állami tanképesítő bizottságaink volnának, a tanfelügyelők is lehetnének vizsgáló-bizottsági tagok. A királyi szakfelügyelőnek tankerülete egész népoktatásügyén kell áttekintenie, ezért talán célszerű volna, ha a tanfelügyelők javaslatára ő nevezné ki az állami tanítókat, a többieket pedig megerősítené.

Nézetem megerősítésére hivatkozhatom Kármán Mór tekintélyére is, ki Paed. Művei II. k. 97. l. ezt írja: „A tanítóképzés és képesítés felügyeletével külön 12 királyi tanfelügyelő bizatíx meg, akik azonfölül, hogy tankerületükben a népnevelés fejlődését folyton szemmel tartják, a tankerületükbeli királyi megyei felügyelők jelentései alapján évenként összefoglaló, öt évenként részletező jelentést tesznek a népnevelés egész körének állapotáról. Az öt évi jelentések egész terjedelemben közzé teendők.

Szerencsésen találkozik a gondolat elnökünk azon kijelentésével, a már fentemlített 1913. évi tanulmányában: „Nem a tanfelügyelő hivatott a tanítóképző tanulmányi felügyeletére, hanem előbb a tanítóképző szakfelügyelő volna hivatva az egész szakoktatás ellenőrzésére.“

4. A 4. pontnál, megvallom, a francia példa lebegett szemem előtt. Budapest tanügyének, vagy legalább a népoktatásügynek — beleértve nemcsak a tanítóképzést, hanem a polgári iskolákat és a hozzátartozó szakiskolákat, meg a polgári-iskolai tanárképzést — szüksége volna valami összefoglaló tanügyi hatóságra, mely képes volna e sokágu működést legalább szellemileg irányítani. E magas tisztséget a fővárosi kir. tanfelügyelő, mint a kormány bizalmi férfia és a miniszter helyettese tölthetné be, de a dolog mikéntjéről részletesen jelenleg nem tudnék számot adni.

Végül az eddigiekhez egy óhajt csatolnék, valami módot kellene találni, hogy a tanítói kar feltörekvő, kiváló tagjai előtt feltárjuk a továbbhaladás kapuit.

Talán a tanítókból versenyvizsgálatok után ki lehetne szemelni azokat, kik járási tanfelügyelőségre volnának alkalmasak.

Talán módot lehetne nyújtani, hogy tanítóképző-intézeti tanári vagy tanfelügyelői vizsgálatot tehessenek.

Mert az a tudat, hogy a pályán nincs emelkedés, megbénítja az erőket, míg az emelkedés lehetősége számos erőt felszabadít és az egész tanítói kar működését eredményesebbé teheti.

Ez tehát nem a tanítók személyes érdekeinek kérdése, hanem az egész magyar tanügyé. Jogosság és méltányosság követeli, hogy a tehetségeseknek nyitva legyen az út a legmagasabb állásokig, a nemzet érdeke követeli, hogy az egyéni ambíció, az öntökéletesítés vágya a nemzeti haladás szolgálatába állíttassék.

Ezzel befejeztem vázlatos és igénytelen fejtegetéseimet, melyeknek nincs is más céljuk, mint a tisztelt választmánynak alkalmat adni, hogy e reánk nézve oly fontos kérdést hozzászólásai által bővebben, alaposabban és részletesebben kifejthesse.

Dr. Málnai Mihály.

A Nagy L. dr.—Quint-féle mikroszkópi készítményeknek a tanításban való felhasználásáról.

A mult tanév folyamán minden tanítóképző-intézet megkapta a Nagy—Quint-féle mikroszkópi készítményeknek 60 darabból álló gyűjteményét, amely hivatva van a testtani és természetrajzi oktatásban segédeszközülni szolgálni. Nem véletlen, hogy ugyancsak e tanév folyamán érkeztek meg a többi szertárak normál-felszerelési jegyzékei és ha még hozzá vesszük ehhez a mult tanév végén szétküldött biológiai és kémia-ásványtani gyakorlatokra szolgáló eszközöket, lehetetlen észre nem vennünk, hogy itt a képzőintézeteink egységesen vezetett felszerelésének tényével állunk szemben. Örömmel üdvözölhetjük e mindenképen bölcs újítást, mert megszünteti azt a fonák állapotot, hogy szertáraink felszerelésénél a véletlen külső körülmények érvényesüljenek. Ez volt előidézője annak, hogy egyes szertárainkban sok értékes dolog van, mások viszont abszolút szegényes felszerelésűek, úgy, hogy mindazon eszközök hiányoznak belőlük, amelyek a tanításban nélkülözhetetlenek. Didaktikai tekintetben tehát határozottan előnyösnek mondható az egységes felszerelés elve. Bizonyos gondosan megválogatott minimumról van itt csak szó. A gyarapításnál azután elég tér nyílik a szaktanár ambíciójának is, amelynek érvényesülését szintén fontosnak és kívánatosnak tartom.

Az egységes felszerelés egy terméke a Nagy—Quint-féle gyűjtemény is, amelyről a következőkben óhajtok röviden szólni.

Nem lehet céлом e készítményeket szakszerűleg bírálni, mert azzal a ténnyel, hogy az összes tanítóképző-intézeteinkbe be lettek vezetve, bírálatuk is megtörtént. Tisztán oly szempontból óhajtok néhány megjegyzést fűzni hozzájuk, hogy mikép értékesíthetők a testtani és természetrajzi oktatásban. E tekintetben elsősorban az veendő figyelembe, hogy a készítmények közül melyek szolgálhatnak a tanítás anyagának megvilágítására. E célra a gyűjtemény oly bő anyagot nyújt, hogy válogatni lehet belőle. Ezt a válogatást egyenesen szükségesnek is tartom, mert a Nagy—Quint-féle készítmények elsősorban a testtani oktatásban használhatók fel, tehát oly növendékeknél, akik előtt még teljesen ismeretlen a mikroszkóp és ennek használata. Ily gyakorlatlan szemek aligha fogják helyesen „meglátni“ a készítményeken a lényegét, bármily jók is e készítmények és bármily alapos magyarázattal kíséri is a demonstrációt a szaktanár. Tehát a készítmények bemutatását feltétlenül mikroszkópi előgyakorlatnak kell megelőzni, mert úgy hiszem, a tekintetben ellenvélemény nincs, hogy a Nagy—Quint-féle valóban értékes gyűjteménnyel elérendő tancélt többnek kell látnunk, mint annak, hogy a növendékek kívánságát elégítsék ki. Pedig, ha növendékeinket nem vezetjük be a mikroszkópi vizsgálatokba, tájékozatlanok lesznek a mikroszkópos látásban és a készítményeken nem fognak látni mást, mint különböző színű rétegeket, foltokat, amelyeknek mibenlétéről, szerepéről, szóval a lényegről fogalmuk sem lesz. Ezen előgyakorlatok azonban legalább 2—3 órát foglalnak le és ha még figyelembe vesszük azon követelményt is, hogy a bemutatásokat gondosan elő kell készítenünk, a metszeteiken látható elemeket megmagyaráznunk és magyarázatunkat vázlatos, de azért hű és a preparatumok festésével egyező színezésű táblarajzzal kísérnünk, mindez aránylag oly sok időt igényel, hogy önként következik azon megállapítás, hogy a Nagy—Quint-féle készítményekből legfeljebb csak 20—25 darabot illeszthetünk ily feldolgozással a testtani oktatás keretébe.

Ezen körülmény azonban korántsem teszi feleslegessé a gyűjtemény többi készítményeit, mert a II. osztályban, amikor a természetrajz-tanításban a Szövettan tárgyalása van soron, a biológiai gyakorlatok keretében igen jól felhasználhatók. Sőt egyenesen hízagpótló szerepük van, mert eddig a szövetteni oktatásban a szemléltetést csaknem nélkülöznünk kellett. Igaz ugyan, hogy eddig

is rendelkezésre állott a szertár több-kevesebb mikroszkópi preparatuma, de ezekkel a szövettani típusok rendszeres ismertetése, az egyes típusok közötti átmenet és összefüggés szemléltetése nem volt lehetséges. Nagy előnye a szóban levő gyűjteménynek, hogy az e téren felmerülő összes szükségleteket kielégíti és így a tanításban elsőrendű segédeszközzé válik.

A Nagy—Quint-féle készítményeknek a testtani oktatásban olyan módon való felhasználása, amint azt fentebb vázoltam, a tanár részéről teljes jártasságot tételez fel e téren. E jártassággal pedig természetesen inkább rendelkezik a biológus, akinek szakjához az egész testtan tartozik, mint a pedagógus. Tehát indokolt lenne a testtant a biológus tárgyai közé sorolni. Ezt a változtatást kívánatosná teszi még az a körülmény is, hogy ezáltal kapcsolatba lenne hozható e tárgy a természetrajzi tanítással. Anyaguk kiegészítené egymást és a biológiai gyakorlatok egy része és felhasználható volna a testtani ismeretek mélyítésére. Értem itt főleg a testtan tanításában sem nélkülözhető boncolásokat és a Nagy—Quint-féle mikroszkópi készítmények vizsgálását. Igaz, hogy ellentétül fel lehetne hozni, hogy mindezt az esetben is elvégezheti a biológus, ha a testtan a pedagógus kezében marad, de véleményem szerint a tanítás eredményessége inkább itt követeli meg az egységes irányítást és kisebb nehézség a biológusnak a testtan tanításában szükséges pedagógiai ismereteket és vonatkozásokat elsajátítani és alkalmazni, mint a pedagógusnak a természetrajzi gyakorlati foglalkozásokban kellő készséget szerezni és a tárgy nagy területén elegendő tájékozottságot nyerni. Szóval igénytelen nézetem szerint csak nyereségnek volna tekinthető, ha a testtan tanítását a pedagógustól a biológus venné át.

Meg kívánok még emlékezni egész röviden a Nagy—Quint-féle készítményekhez csatolt magyarázó füzetkéről is. Ez igen használható segédeszköze e gyűjteménynek, de nagyon elősegítené ennek általános használhatóságát, ha a szerzők kiegészítenék még egy füzetkével, amely tartalmazná a 60 darab preparatum mikroszkópi rajzát, a készítmények festésével egyező színezésben és a szükséges magyarázó jelzésekkel. E füzetkét a növendékekkel is beszerezethetnők, amennyiben hatalmas segédeszközül szolgálna nekik a mikroszkópi látás megtanulásában, de felhasználhatnák az életben is, amikor ily tárgyú ismeretek szerzésére aligha fog más forrás is rendelkezésükre állani.

Sárospatak.

Rédei Jenő.

Egyesületi élet.

Jegyzőkönyv.

Felvétellett a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének 1914. évi nov. 7-én tartott rendes választmányi üléséről.

Jelen vannak, Baló József dr. elnöklete alatt: Scherer Sándor szakfelügyelő, Margitai József, Somogyi Géza ny. igazgatók, Dékány Mihály, Málnai Mihály, Lechnitzky Gyula, Répay Dániel, Mezey József, Sándor Domokos, Quint József, Fuchsné-Eitner Milla.

1. *Elnök* üdvözli a megjelent választmányt s lelkes szavakkal nyitja meg az értekezletet, vonatkozással hazánk mai, rendkívüli állapotaira.

(A megnyitót folyóiratunk ezen száma hozza.)

2. *Főttilkár* jelenti, hogy az egyesület memorandumot intézett a magas miniszteriumhoz, hogy a gyakorlóiskolai tanítók kívánságának megfelelően, minden tanítóképzőnél két-tagozatu gyakorlóiskola létesüljön.

Jelenti a következő új tagok belépését:

Szelényi Dezső Temesvárt; Csepák Vilma, Török Erzsébet, Király Ilona, Varga Dezső, nagyváradai ref. tanítónőképző-intézeti tanárok.

Kilépett a rohonci tanítótestület.

Az egyesület az új tagokat üdvözli s belépésüket örvendetes tudomásul veszi.

3. *Dékány Mihály* szerkesztő, h. pénztáros: a) Felhívja a választmány figyelmét a kibocsájtandó hadikölcsön-járadékokra, mely nemzeti ügyet most különösebben kell felkarolni és igyekezni sikerre juttatni a haza minden polgárának. Egyesületünknek néhány alapja van, melyeknek értékei takarékpénztárban vannak elhelyezve. *Javasolja, hogy az alapok nagy részéért vásároljon az egyesület hadikölcsön-járadékot.* Ezzel az egyesület egyoldalról hazafias kötelességet teljesít, másoldalról pedig a már nyilvánosságra hozott adatok szerint az alapok jövedelmét fogja emelni, amennyiben a járadékok 6%-ot fognak jövedelmezni, amennyit semmiféle pénzügyet sem ad a betétek után.

b) az elnök kiegészítő indítványával kapcsolatban javasolja, hogy az egyesület is adakozzon az országos hadsegélyezés céljaira, még pedig szűkös anyagi viszonyainál fogva oly módon,

hogy az évi írói díjakra fordítható összegnek 50⁰/₀-át adja a Hadsegélyző hivatalnak.

c) A magunk kebelében külön is rendezzünk gyűjtést hadba-vonult képzőintézeti kartársaink családjainak a támogatására. Különösen rászorulnak a segídezésre a bevonult megbizott és a most kinevezett, de állásukat még el nem foglalt segédtanár kartársainknak a hozzátartozói, mert ezen kartársaink a fennálló szabályoknál fogva tanári fizetést nem kapnak.

Évégből kéressenek fel a képzőintézeti igazgatók, hogy sürgősen jelentsék az egyesülethez, kik azok a kartársak, kiknek itthon maradt családjuk segídezésre szorul?

A válaszmány mind a három indítványt magáévá teszi s a hadikölcsönjáradék ügyének a részletes megbeszélésére kiküldi az elnököt, főtitkárt és h. pénztárost.

4. Elnök felkéri *Málnai Mihály* kartársat „*A szakfelügyeletről*“ szóló előadásának megtartására. (Lásd közlönyünk ezen számában.)

5. Elnök melegen üdvözli a felolvasót, hogy az előadói tisztiséget elfogadta s jegyzőkönyvi köszönetet indítványoz e tartalmas fejtegetésért.

Elnök teljesen egyetért előadóval abban, hogy a szakfelügyelet fontosságát nem hangsúlyozhatjuk eléggé. Itt találkozik a mi régi meggyőződésünk, hogy az egész népoktatás a tanítóképző kezében van, mert amilyen a képző, olyan lesz a népiskola.

Ezek után elnök megnyitja az előadásra vonatkozó eszmecserét.

Sándor Domokos megemlíti, hogy a régi felügyeleti rendszer mellett ép azok mellőztettek, akik akik egész életüket a népoktatás terén töltötték s szakszerűen foglalkoztak a tanítóképzéssel.

Dékány Mihály: A szakfelügyelet kérdése konkrét alakban az 1896. évi II. egyetemes kongresszuson jött elő. Azóta állandóan felszinen maradt azon törekvés, hogy a tanítóképzés felügyelete vétessék ki a tanfelügyelőség hatásköréből és szerveztessék külön tanítóképző-intézeti felügyelőség, amely a képzőintézetek felett első rendelkező hatóság legyen, amely az adminisztratív teendők mellett a tanítóképzés szakszerű munkáját is tudja irányítani.

Ez a felügyelet pedig „*nem a tárgyak, tárgykörök, hanem az ezek átadásában jelentkező módózat szakszerűségének a felügyelete*“ lehet, mint azt a magas miniszteriumhoz 1911. május havában be-

nyújtott s egyik jelenlegi szakfelügyelőnk, Farkas Sándor előadása alapján készített legutolsó részletes memorandumunkban is kifejtettük.

Ilyen önálló hatáskörű, egyetemes felügyeletet szorgalmaztunk és terveztünk az 1908. évi sárospataki közgyűlésen elfogadott törvénytervezetünkben is, amelyben az országot tanítóképzőintézeti főigazgatóságokra kértük fölosztani.

Az a helyzet, hogy külön tanulmányi és külön adminisztratív felügyelet legyen, már csak azért se lehet megfelelő, mert az adminisztratív teendők és érdekek annyira össze vannak kapcsolódva a tanulmányi érdekekkel, hogy azokat egymástól elválasztani, külön egyénnel intéztetni, csak örökös zavarokra vezethet. Tehát meg kell maradnunk régi álláspontunk mellett és főigazgatói hatáskörű felügyeletet szorgalmaznunk.

Foglalkozzunk ezzel a kérdéssel behatóan, hogy majdan békésebb időkben, mikor a tanítóképzés továbbfejlődése is szóba kerül, mi is kialakult javaslattal állhassunk elő.

Lechnitzky Gyula: A szakfelügyelet kérdése az új népoktatási törvény alkotásánál válik aktuálissá, azonban a szakfelügyelet szervezése a képzőintézetek bevonása nélkül el sem képzelhető.

A szakfelügyelet legyen egy kizárólag pedagógiai téren működő, önálló hatáskörrel bíró intézmény, amely a tanfelügyelőséggel csak a tanítók továbbképzésénél találkozzék.

Felszólaló tehát a szakfelügyeletet nem kívánja a népoktatás összes területeire kiterjeszteni, mert ily széles körű működési tér szétforgácsolná az intézmény erejét. A szakfelügyelet legyen kerületi és nem szakszerinti s a felügyelet inkább irányítás és vezetésben, mint rendőri felügyeletben álljon.

A szakfelügyelet a maga egészében a képzés teljes rendjére terjedjen, egyénileg pedig mozdítsa elő a pedagógiai szakképzést.

A szakfelügyelet, mint önálló pedagógiai hatáskörrel felruházott intézmény a miniszteriumot is tehermentesítené.

Somogyi Géza: Az egyesület érdeme, hogy a szakfelügyelet azon a ponton áll, ahol jelenleg van. Málnai felolvasásában legszerencsésebbnek tartja azt a részt, amely a szakfelügyeletet a népoktatással hozza szervezeti kapcsolatba.

A tanítás általános elvei ugyan le vannak rakva közoktatási ügyi rendszerünkben, de ezek a gyakorlatban nagyon fogyatékosak, ennél fogva közoktatásunk minden szervezetét kapcsolatba kell hoz-

nunk a népoktatással, hogy ennek alapján megteremtjük az általános, egységes népiskolát.

Répay Dániel: A szakfelügyelet hatáskörére vonatkozólag kívánatosnak tartja, hogy az nemcsak tanácsadó, hanem intézkedő hatóság legyen s terjedjen ki az oktatás és adminisztráció minden ágára.

Felszólaló csatlakozik a sárospataki közgyűlésnek e tárgyra vonatkozó kívánalmaihoz: „legyen a szakfelügyelet egyetemes hatáskörű, pedagógiai kérdéseket mélyítő és felőlelő hatóság.“ A szakfelügyelet ne legyen elzárva a népoktatás érdekei irányításának lehetőségétől.

Azért legyen a szakfelügyelőség kontaktusban a tanfelügyelőséggel, mert a szakfelügyelet nem szakítható el a népiskolától s a népélettől.

A „szakfelügyelet“ elnevezést nem helyesli, mivel ez nem fedi a fogalmat, mert mi nem szakok szerint való felügyeletet kapunk, hanem főigazgatókat.

A szakfelügyelet kérdését a közoktatás államosítása s a közigazgatás reformját előkészítő bizottság előtt is alkalmas módon szóba kellene hozni.

Scherer Sándor szakfelügyelő: A „szakfelügyelőség“ elnevezése fölött sokszoros vita folyt, azonban felszólaló ezt az elnevezést tartja a legtalálóbbnak. A „főigazgató“ alatt mindenféle pedagógiai hatóság érthető, a szakfelügyelet pedig kifejezi azon szoros kapcsolatot, amely ez állás és a tanítóképző közt van. A szakfelügyelet irányítást jelent pedagógiai kérdésekben, a felügyeletet pedig a tanítóképzés érdekeit szolgáló ügyekben gyakorolja.

A tanfelügyelőség és a szakfelügyelőség intézménye szétválófélben van, azonban a kettő közti kontaktust a népiskola tartja fenn, amely megadja azon fonalat, amely a két intézményt összeköti. A tanfelügyelőnek mindenkor szüksége van arra, hogy a pedagógiai és didaktikai kérdésekben informált legyen, ezt a tájékozást pedig leginkább a tanítóképzőben szerezheti meg, ahol alkalma lehet új methodikai eljárásokat tanulmányozni.

Quint József érdeklődéssel vett tudomást Málnai Mihály előadásáról, amely tömör foglatatja mindazon eszméknek, amelyek e tárgyban már elhangzottak.

Az előadás egyes pontjaira vonatkozólag kijelenti, hogy a szakfelügyeletet szükséges intézménynek tartja. A tanítóképzés fejlődő intézmény, amelynek teljes kiforrásában a szakfelügyelet szerepe még nem eléggé világos.

A szakfelügyelőség elnevezését teljesen indokoltnak tartja, mert a tanítóképző szakiskola s mint ilyennek van szakfelügyelője.

A tanítóképző-intézetekre felügyelő hatóság történelmi fejlődésében következőleg áll előttünk:

A képző-intézetek szervezésénél, mint felügyelő hatóság a tanfelügyelőség működött, amely a kialakulás primitivebb stádiumában teljesen megfelelt, a további haladás és fejlődés útján előállott egy paedagógiai magaslaton álló irányító, tanácsadó vezetőség szükségessége; ez volna a mai értelemben vett szakfelügyelőség szerepe. Ha pedig a jövőbe vetett tekintettel meg akarjuk alkotni a szakfelügyelet fogalmát, akkor a tanfelügyelet mindinkább háttérbe szorulva, a képző-intézetek intéző hatósága három tagozatból tömörül, u. m.: a miniszterium, a szakfelügyelet és az intézetek igazgatóságából. Hogy ezek közül melyik mily mértékben érvényesül, ennek megállapítása a jövő feladata. A szakfelügyelet rendezése most a tulajdonképeni probléma s felszólaló úgy gondolja, a szakfelügyelőség köre kizárólag pedagógiai és didaktikai legyen, főlősleges adminisztratív teendőkkel ne vonjuk el igazi rendeltetésétől, amely bölcs irányításban álljon; legyen jóindulatu tanácsadónk s ne fejtsen ki kizárólag rendőri fegyelmező felügyelőműködést.

A szakfelügyelő irányítsa a képzőintézeti tanárok pedagógiai és methodikai működését. Támogassa a tanárt tanmenetének összeállításában, módszeres eljárásban, olvasmányok kiszemelésében, laboratóriuma vagy szertára berendezésében s tárgya tanításának minden vonatkozásában, amelyben segítségre szorul.

A szakfelügyelő ismerje ki a tanárok egyéni értékét s hason oda, hogy mindenki arra a helyre kerüljön, ahol tehetségeit az ügy érdekében legjobban érvényesítheti. Ez volna a tanügy politikai teendője, amely az erők gazdaságosabb kihasználására vezetne.

A fővárosi képző-intézeteknek pedig bizonyos mértékben biztossittassék némi mozgási szabadság, hogy alkalmuk legyen ujabban felmerülő pedagógiai eljárások kipróbálására.

Málnai Mihály az elhangzottak után igen örvend, hogy előadásának egyes pontjai ily tartalmas eszmecserét eredményeztek, továbbá megjegyzi, hogy ő a megyei tanfelügyelőségről szándékosan nem tett említést, ami ezen intézménynek a tanítóképzőre való főlőslegességét bizonyítja.

A szakfelügyelet hatáskörét azért nem tárgyalta behatóbban,

mert azt már előbbi közgyűlések kifejtették. Azonban előadó a szakfelügyelő főhatáskörét a tanítók képzésében látja, a szakfelügyelő feladata lenne a tanító-képesítő vizsgálatok vezetése.

A szakfelügyelő volna hivatva a tanfelügyelő és a képző-intézet között ama kapcsolatot fentartani, hogy a tanfelügyelő a szakfelügyelőnek tenne jelentést a tanítók működése körül tapasztalt fogyatékoságokról s viszont a szakfelügyelőnek az lenne a feladata, hogy e hiányokról a képző-intézetek tudomást szerezvén, a bajokat orvosolhassák.

Midőn *elnök* a vitát befejezettnek nyilvánítja, a választmány határozatát következőkben foglalja össze: Kimondja a választmány a szakfelügyelet fontosságát és továbbfejlesztésének szükségességét.

A szakfelügyelet nemcsak ellenőrző, de tanácsadó, irányító hatóság legyen, amelynek hatásköre főleg a pedagógiai és didaktikai kérdésekre terjed, de ezek vonatkozásában a képzőintézetek összes szerveire kihat. A szakfelügyelő mindenkor szakember legyen.

A szakfelügyelet intézménye mellett biztosíttassék az egyes intézetek egyéni továbbfejlődésének lehetősége és bizonyos autonómiájának fentartása.

Végül felkéri Málnai Mihály kartársat, hogy a közgyűlésen ezen tárgyra vonatkozó előadást megtartani sziveskedjék.

Több tárgya nem lévén, a gyűlés véget ért.

Dr. Baló József,
elnök.

K. m. f.

Jegyezte:
Fuchsné-Eitner Milla.

Vegyések.

A tanítóképző-intézetek és a háboru.

1. *A bajai m. kir. állami elemi népiskolai tanítóképző-intézet épületeit,* az igazgatói és bennlakó tanári lakások, a rajz-, zene- és szlőjdtermek s öt osztályterem kivételével, a Vöröskereszt-Egyesület kórházi célokra foglalta le. A tornaterem raktár, öltözője halottas-ház. Internátusi élet nincs. A kettős intézet nagyszámu növendék csapatát lakásra s részben teljes ellátásra, a városban kellett elhelyezni. A kórház igazgatóságával történt megegyezés alapján azonban 75 teljesen ingyenes és féldijas növendéket az intézeti

ebédlőben látnak el élelemmel. A tanárkarból s az intézet alkalmazottai közül az első mozgósításkor tizenheten vonultak be s jelenleg is katonai szolgálatot teljesítenek: Bem Lajos, Karig Emil, dr. Jankulow Boriszláv, dr. Scherer Ferenc, Flóra Sándor tanárok, dr. Schweitzer József, az intézet volt megbízott tanára, dr. Pollermann Artur egészségtan-tanár, Pócza József gyakorló-iskolai tanító, Barcsay Albert és Kunics Ferenc nevelők, Csepregi Márton és Maisl Antal intézeti kertészek és Pollák János internátusi szolgálta. Az intézeti tanárkar be nem vonult tagjai augusztus óta áldoznak fizetésükből a hadbavonultak családtagjainak a segélyezésére.

2. A *Csurgói állami elemi népiskolai tanítóképző-intézet* szeptember 15-én kezdette meg a tanítást. A tanártestületből *Székelly Zoltán, Blénessy János, Pödör Béla* tanárok, *Kaposi Károly* gyakorló-iskolai tanító, *Fejes Gyula* nevelő vonultak be katonai szolgálatra; — eltávoztak még az intézeti kertész és a szolgálta. Így az itthonmaradtaknak nagy munkatöbbletük van a hadbavonultak óráinak ellátásával. A be nem vonult tanárok, *Mohar József* igazgatóval az élükön, élénken kiveszik részüket a hadiállapot-szülte társadalmi akciókból, anyagi erejükön felül adakozván a hadbavonultak családtagjainak segélyezésére.

Azonfölül a *Csurgói Vöröskereszt-Egylet* utján is kiveszik részüket a jótékonyosság gyakorlásából, amennyiben ezen egyesület elnöke *Mohar József* igazgató, pénztárnoka *dr. Fülöp Áron* tanár, orvosa *dr. Éhu Kálmán* intézeti orvos, s az egyesület Csurgón kiegészítő katonai kórházat tart fenn sebesült katonák részére, 60 ágyal.

Az ifjuság 75 kg. szárított szederlevelet gyűjtött.

3. A *kolozsvári állami elemi tanítónőképző-intézet helyiségei* augusztus elseje óta katonai célokra van lefoglalva s közel 800 katona van benne állandóan. Szeptember 5-én négy tantermet, továbbá a rajz-, kézimunka és szlőjd-termet visszaadták az oktatás céljaira. — A tanítás szeptember 15-én kezdődött és zavartalanul folyik. Internátus azonban nincs; a bentlakó növendékek magánházaknál vannak elszállásolva.

A tanárok havonta fizetésük 1⁰/₀-át adják a hadbavonultak javára. Naponta 10 kórházi sebesültnek adnak saját költségükön uzsonnát, amit felváltva az intézeti tanítónők osztanak ki. — A testület részt vesz mindennemű helybeli segítő akcióban A tanítónők és a növendékek — a kézimunkaórákon is — folytonosan készítik a hadbavonultak számára szükséges meleg ruhaneműeket,

mely célra eddig a tanári testület és a növendékek 500 koronát adományoztak. A kész ruhákat a hadsegélyző hivatalnak küldik. A növendékek 10 kg. szederlevelet gyűjtöttek.

4. A kolozsvári állami elemi tanítóképző-intézet tanárai közül *Lux Gyula* és *Mesterházy Jenő* tanárok teljesítenek katonai szolgálatot. Egy ideig *Zsigmond Ferenc* tanár is katona volt, később azonban súlyos betegsége miatt bizonytalan időre szabadságolták. Október hó 26-án az egyik nevelő, *Bezeredy Árpád* is bevonult. Az igazgatói iroda, a nevelők, a köztartásvezető, a kertész, és az iskolaszolga lakásának, meg egy pár szertárnak kivételével, az intézet egész épületét *Vöröskereszt-kórházzal* rendezték be. A növendékek lakásra és ételmezésre ennél fogva a városban, egyes családoknál vannak elhelyezve. A tanítások az intézet egy régi, a használatból már kivont épületében folynak s a hiányzó két tanárt részint itthon maradt társaik, részint két középiskolai tanár: *dr. Császárszék Károly* és *dr. Ványolós Miklós* helyettesítik ingyen.

A Vöröskereszt-kórházzal lefoglalt épület 230 sebesült számára van berendezve. Amíg a tanítások meg nem kezdődtek, a kórház gondnoki teendőinek legnagyobb részét *Sarudy Ottó* igazgató intézte. A főzést és mosást a Miniszter ur engedélyével az intézet személyzete végzi, felügyeletükkel és a számadások vezetésével *Barabás Tibor* köztartásvezető tanár van megbízva. Így itt a Vöröskereszt-egyletnek egy-egy beteg ellátása 1 koronánál alig kerül többbe.

A tanártestület itthonmaradt tagjai havonként fizetésük 1⁰/₀-át ajánlották fel a hadbavonultak családjainak segítésére s ezt az intézet igazgatója minden hó 1-én összeszedi és Budapestre küldi. Ugyanennyit adtak már augusztus hóban a helyi, hasonló célú bizottságnak is. Azonkívül folyton adakoznak a helyben alakult különféle bizottságoknak is. A növendékek ifjusági segítő-egyesülete az isk. év elején 25 koronát adott a Vöröskereszt-egyletnek. Most folyik a gyűjtés a szövetségi jelvények megrendelésére.

5. A nagyenyedi *Bethlen-kollégium tanítóképző-intézetében* a tanítás szeptember hó 17-én kezdődött; október hó 26-ikától azonban járvány miatt szünetel. Valószínűleg december 5-én kezdik meg újból a tanítást. Az intézetnek úgy tanítási, mint internátusi helyiségei szabadok, a kollégium területén egyedül a főgimnázium internátusi helyiségeit foglalták le kórházi célra.

A tanítóképző tanárai közül: *Elekes Viktor* a 21-ik honvédegyalozred. népfelkelő zászlóaljánál mint hadnagy-századparancs-

nok az orosz harctéren küzd; *Csaplár Aladár* a 31. honvédegyalogezredhez vonult be, de betegeskedés miatt egyelőre szabadságon van; *Lux Béla* a miskolci honvédegyalogezredben szolgál, mint póttartalékos; *Felméri Sándor* gyakorló-iskolai tanító csendőrségi szolgálatot teljesít Nagyenyeden. Az itthon maradt tanárok pénzzel támogatják a helyi hadsegítő bizottságot; továbbá a kórház berendezéséhez ágyneműekkel és fehérneműekkel járultak, a kórházban levő katonák részére uzsonnákat és cigarettákat juttatnak; két tanár felesége önkéntes ápoló a kórházban.

Az intézet III. éves növendékei közül 16, a IV. évesek közül szintén 16 vonult be katonának a marosvásárhelyi 22. honvédegyalogezredhez. A III.-ban 7, a IV.-ben 8 növendék maradt. A bevonultak mind megkapták az egyéves önkéntesi jelvényt, de az egyéves önkéntesi jog csak akkor lesz végérvényes, ha a IV. év elvégzését majd igazolják, vagy külön önkéntesi vizsgát tesznek. 6–8 heti kiképzés után valószínűleg Budapestre kerülnek az altiszti képzőbe. A bevonulás napján, október 25-én, ünnepélyes bucsuzás volt a kollégium dísztermében, hol egybegyűlt az egész ifjuság, a tanári kar, a város és vármegye vezető emberei s a kollégiumnak előljárósága, nagy számban. Ott volt Szász József főispán, báró Bánffy Kazimir alispán, Zeyk Dániel főrendiházi tag, egyházkerületi főgondnok, dr. Garda Kálmán kollégiumi gondnok, Lázár István rektor-professzor, Nehéz János tanfelügyelő; díszes hölgyközönség, stb. — A bucsuztatót istentisztelet előzte meg s az alkalmi beszédet Juhász Albert képző-intézeti vallástanár tartotta, fejtegetve a háboru jelentőségét és valláserkölcsi tanulságait. A bevonulók nevében Pataki István IV. o. tjelölt bucsuzott el a kollégium előljáróságától és tanárkarától. A bucsuszóra Fejes Áron igazgató válaszolt, rámutatva a Bethlen-kollégium nagy tradícióira s méltatva a Bethlen Gábor diákjainak hazafias és komoly elhatározását. — Délben a város polgármester-helyettesének (Tóbis Jenő) kezdeményezésére közösebéd volt az ifjak tiszteletére, melyen a város polgárai nagy számmal jelentek meg, közöttük Szász József főispán is. Ebéd után az intézet zászlaja alatt, zene szóval vonult ki az ifjuság a vasuti állomásra.

6. *Az orsz. izraelita tanítóképzőnek tanári karából* négyen vonultak be katonai szolgálatra és pedig: *Lányi A. Dávid*, a rajz és szlőjd megbizott tanára; *dr. Lőrincz Jenő*, a természetrajz és földrajz megbizott tanára; *Márki Ábrahám* és *Róna Jakab*, gyakorló-iskolai tanítók.

7. A pozsonyi állami elemi népiskolai tanítónőképző-intézet épülete augusztus hó 1-től katonai célra van lefoglalva. Augusztus 16-ig katonai beszállásolásra szolgált, azóta pedig a katonai szabók munkásosztálya dolgozik benne. A tanítás a helybeli Orsolya-zárdában folyik. Az internátusi növendékek közül 61 az Orsolyák zárdájában, a protestáns vallásúak pedig az ág. ev. Diákonissza-intézetben nyertek elhelyezést. A gyakorló-iskola a Miasszonyunkról nevezett zárdában kapott helyiséget.

A tanári testület tagjai közül csupán dr. Hampel Ferenc orvos, egészségtan-tanár vonult be katonai szolgálatra. A tanári testület fizetésének 1⁰/₀-át adja a hadbavonult szegénysorsu katonák családjainak a segélyezésére s a felajánlott részleteket az igazgató küldi meg havonként az országos bizottságnak. A tanári testület ezenkívül sokféle módon vesz részt a segélyezési akciókban. Az igazgató havonként két hadbavonult tanító tanítónőképző-intézeti gyermekének a kiadását fedezi. Bokor Irma tanárnő két érdemes tanítónak államsegélyt nem élvező gyermekét segélyezi havonként.

A tanári testület tagjai ingyen tankönyvekkel és ingyen írószerekkel látják el mindazokat a növendékeket, akiknek atyjuk katonai szolgálatra vonult be.

Az intézetben elszállásolva volt 72. gyalogezred 9. századának a tanári testület értékes zászlót adományozott, melyet az Izabella háziipar-egyesület készített el művészies kivitelben. A zászló ünnepélyes felszentelése és átadása szeptember 15-én volt.

A növendékek szorgalmasan készítik a katonáknak a meleg ruhadarabokat s eddig 1140 darabot juttattak el a hazafias célra. A munkaanyag beszerzési költsége adományokból gyűlt össze.

8. A szabadkai állami elemi népiskolai tanítónőképző-intézet helyiségei augusztus 1. óta katonai tartalék-kórház céljaira vannak lefoglalva, melyben sokszor 300-nál is több sebesült nyer ápolást. Egyedül az igazgatói lakás, két iroda, a könyvtár és az emeleten két szoba nincs lefoglalva, utóbbiak a tanszerek beraktározására. A tanítás az intézettől öt percnyi távolságban levő IV. körü elemi népiskola helyiségeiben folyik s pedig naponként csak reggel 1¹/₂8 tól déli 12 óráig, mert délután 1-től az elemi iskolai tanulók járnak az iskolába. A tanári testület tagjai mindenféle helyi gyűjtéshez adakoznak, azonkívül pedig a hadbavonultak családjai részére havonként együttesen 23 koronát juttatnak. A tanári kar női tagjai és a növendékek szorgalmasan készítik a meleg ruhadarabokat.

9. A székelykereszturi állami elemi népiskolai tanítóképző-intézet helyiségei eddig semmiféle katonai célra sincsenek lefoglalva; így szeptember 15-én a rendes helyiségekben nyitották meg az iskolai évet. A tanári testületből Kovács Ábel, Berzátzy László tanárok, Ferencki István gyakorló-iskolai tanító és Szommer Máté nevelő vonultak be katonának; Groisz Ottó gazdasági szaktanárt az algyógyi földműves-iskolához osztották be. Ezekon kívül szabad-ságon van egy tanár s eltávozott Péter Ferenc műfaragó. Az otthon maradt tanárok 30—31, az igazgató 25 heti órát látnak el. A hadbavonultak családjainak segélyezésére a tanári testület fizetésének 1⁰/₁₀-át a megyei segélyző-bizottsághoz juttatja. Az otthon maradt tanárok mindegyike tagja a Vöröskereszt-egylet helyi fiókjának, Kiss János tanár a fiók titkára.

Az intézet III. és IV. éves növendékei közül 32-en még szeptember hóban jelentkeztek a hadkiegészítő parañcsnokságnál önkénteseknek. Október 20-án voltak sorozáson Csikszeredán, hol a közönség lelkesen ünnepelte az ifjakat. Mind a 32-en beváltak és október 24-én vonultak be, a székelykereszturi leányok által adományozott diszes, nemzetiszínü lobogó alatt Marosvásárhelyre. Visszamaradt a III. osztályban 14, a IV.-ben 7 növendék.

Mikor a budapesti VI. ker. állami tanítónőképző-intézet ifjusága értesült a székely ifjak hazafias elhatározásáról, sürgönyileg üdvözölte őket és egyuttal fölajánlották, hogy számukra meleg alsóruha darabokat készítenek, amelyeket folyó hó 16-án küldöttek el Marosvásárhelyre.

Az anyag árát a tanítónőképző-intézet ifjusága és tanárai adták össze, azonfölül, hogy a hadsegélyző-hivatalnak is 600 koronánál több értékü meleg ruhát készítettek eddig s folytonosan készítenek most is.

Hősök halála. Dr. Váγγελ József cs. és kir. segédorvos-helyettes október 28-án, a haza védelmében nemes emberbaráti hivatását teljesítve, ellenséges golyótól találva, virágzó életének 25. évében hősi halált halt a montenegrói határon Avtovác mellett. Földi maradványát bajtársai helyezték ideiglenes nyugalomra a csatatéren. Exhumált tetemét folyó évi november hó 9-én délután fél 4 órakor helyezték örök nyugalomra a farkasréti temető halottasházából a katonai sirkertben. Elhunytban Dr. Váγγελ Jenő egyetemi m. tanár, pedagógiumi igazgató egyetlen gyermekét gyászolja.

Kitiltás a tanítóképző-intézetekből. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter folyó évi október hó 14-én 135473. sz. a. kelt rendeletével Rektory Gézá, bizonyítványhamisítás miatt az ország összes elemi népiskolák tanítóképző-intézetéből kizárta.

Pályázat. Az eperjesi m. kir. állami elemi népiskolai tanítónőképző-intézetnél nyugdíjazás folytán megüresedett gyakorló iskolai tanítónői állásra pályázat hirdettetik. Az állás a X. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő fizetésből, a szabályszerű személyi pótlékból és lakáspénzből álló illetményekkel javadalmaztatik; a kinevezett tanítónő azonban fokozatosan a VIII. fizetési osztályba léphet elő. Az ezen állással járó köteleességek közé tartozik — a tanítónőjelöltek gyakorlati kiképzésén kívül — a mindennapi és ismétlő gyakorló iskola, továbbá az ifjusági egyesület, valamint az ifjusági könyvtár összes ügyeinek külön díjazás igénye nélkül való ellátása. Pályázhatnak oly okleveles elemi vagy polgári iskolai tanítónők, esetleg tanítónőképző-intézeti okleveles tanárnők, akik huzamosabb tanítási gyakorlatot tudnak igazolni. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez címzett s kellőképen felszerelt (születési anyakönyvi kivonat, minden rendű tanulmányi és szolgálati bizonyítványok, családi értesítő stb.) pályázati kérvények a Sáros vármegyei kir. tanfelügyelőhöz küldendők azon kir. tanfelügyelőség útján, amelynek területén a pályázó jelenleg működik vagy tartózkodik. A próbatanításra behívottak utiköltségei megtérítetnek. Pályázati határidő folyó évi december hó 6. napja.

Kimutatás

a folyó évi június hó 9-től november hó 15-ig befolyt tagdíjakról.

1910-re: H. Gál Ilona (8 K).

1914. I. felére: Homolya Etelka, Mezei József (4—4 K).

1914. II. felére: Szelényi Dezső, Szirkvashegyi tanítótestület, Urhegyi Alajos (4—4 K).

1914 re: Kristofcsák Lajos (6 K), Fuchsné Eitner Milla (6·2 K).

1914-re: Szőke Sándor, H. Gál Ilona, Hamar Gyula, Tóth Mihály, Bráder József, Holczman Bela, Chobodiczky Alajos, Borszéký Ákosné, Hatvani Lajos, Fábián Szilárdka, Révész Györgyike, Bögös Lajosné, R. Vozáry Ilona, Nagy Vilmos, Zombori Dániel, Elekes Lajos, Buschmann Gyula, Diviaczky Rezső, Kun Alajos, Csipkés Ilona, Margittai Antal, Grész Ernő (8—8 K).

Hadbavonult kartársaink segélyre szoruló családtagjainak a gyámolítására adakoztak: Dr. Baló József 10 koronát, Dékány Mihály 5 koronát, Kirchnerné P. Mária 5 koronát.

A nyiregyházi áll. tanítóképző-intézet tanítótestülete által a „Hadi segély“-alap részére egyesületünk h. pénztárosához küldött 13 korona 22 fillért a Hadsegélyző Hivatalba befizettük.

Tisztelettel kérem egyesületünk tagjait, hogy hátralékos tagsági díjait sziveskedjenek minél előbb beküldeni. A hátralékos tagsági díjakért december hó 10-én postai megbízásokat fogok szétküldeni.

Dékány Mihály
h. pénztáros.